

De aard van contrastieve verklaringen

Victor Gijsbers
Universiteit Leiden

Hoe ziet een verklaring eruit?

- “Waarom beroofde je banken?”
“Omdat ik te lui was om voor mijn geld te werken.”
- *Explanandum*: Willie beroofde banken.
- *Explanans*: Willie was te lui om te werken.

Het idee van contrasten

- “Waarom beroofde je banken?”
“Omdat ze daar het meeste geld hebben.”
- Is dit een goed antwoord op de vraag?

Het idee van contrasten

- Idee: de vraag “waarom beroofde je banken?” kan verschillende explananda uitdrukken.
- *Explanandum 1*: Willie beroofde banken, in plaats van een eerlijk leven te leiden.
- *Explanandum 2*: Willie beroofde banken, in plaats van andere instituties.
- Idee: een volledig uitgeschreven explanandum bevat een *contrast*.

Het idee van contrasten

- Contrasten geven we in de praktijk vaak aan met behulp van nadruk:
  - Waarom *beroorfde* Willie banken?
  - Waarom beroorfde Willie *banken*?
- De verzameling van alle alternatieven wordt de *contrastklasse* genoemd.

Het idee van contrasten

- Een verklaring vertelt ons *wat het verschil heeft gemaakt*.
- Daarvoor moeten we natuurlijk wel aangeven om *welk verschil* het gaat.
- Dit expliciet doen kan verwarring voorkomen.

Drie vragen over contrasten

1. Kunnen we contrasten gebruiken om de relatie van relevantie te verhelderen?
2. Wat voor contrasten kunnen er voorkomen in een explanandum?
3. Zijn alle verklaringen contrastief?

Relevantie

- Irrelevantie is een bekend probleem voor sommige theorieën van verklaring.
- “Waarom lost deze wittige kubus op in het warme water?”
“Omdat de kubus gemaakt is van betoverd zout.”
- Aan de ene kant lijkt dit waar.
- Aan de andere kant lijkt het een *slechte* verklaring.

Relevantie

- Waarom is het een slechte verklaring?
- Suggereert dat een irrelevante factor relevant is.
- Maar wat is relevantie?
- Kunnen we dit verhelderen met contrasten?

Relevantie

- Explanandum: “Deze wittige kubus lost op in het warme water, in plaats van niet op te lossen.”
- Explanans: ... ?
- *Explanans 1*: “Deze kubus is gemaakt van betoverd, in plaats van niet betoverd, zout.”
- *Explanans 2*: “Deze kubus is gemaakt van betoverd zout, in plaats van van marmer.”

Relevantie

- “Waarom lost deze wittige kubus op in het warme water, in plaats van niet op te lossen?”
“Omdat deze kubus is gemaakt van betoverd, in plaats van niet betoverd, zout.”
- Deze verklaring is simpelweg *fout*.

Relevantie

- “Waarom lost deze wittige kubus op in het warme water, in plaats van niet op te lossen?”
“Omdat deze kubus is gemaakt van betoverd zout, in plaats van van marmer.”
- Deze verklaring zal misschien alleen gegeven worden in ietwat ongebruikelijke omstandigheden...
- ... maar het is een perfect goede verklaring.

Relevantie

- Het lijkt alsof “dit is een relevante factor in de verklaring” kan worden gereduceerd tot “deze factor maakt een verschil voor het contrast dat we willen verklaren”.
- Wanneer we contrasten in het oog houden, hebben we geen extra theorie van relevantie meer nodig.

De aard van contrasten

- “Waarom beroorfde Willie banken, in plaats van een eerlijk leven te leiden?”
- “Waarom beroorfde Willie banken, in plaats van juweliers?”
- “Waarom beroorfde Willie banken, in plaats van een Leonard-Cohenfan te zijn?”
- “Waarom beroorfde Willie banken, in plaats van nooit geboren te zijn?”
- “Waarom beroorfde Willie banken, in plaats van dat het zo was dat Caesar honderd jaar oud werd?”

De aard van contrasten

- We zouden graag een theorie hebben over welke contrasten wel, en welke niet tot een serieuze vraag naar verklaring leiden.
- We zullen één deelvraag bespreken: moeten contrasten incompatibel zijn?

Compatibele contrasten

- “Willie beroofde banken, in plaats van een eerlijk leven te leiden.”
- Deze contrasten zijn *incompatibel*.
- Logisch... want anders is er toch geen contrast?
- Vergelijk: “Waarom beroofde Willie banken, in plaats van een Leonard-Cohenfan te zijn?”

Compatibele contrasten

- Maar, een bekend voorbeeld uit de literatuur:
- “Waarom kreeg Smith, in plaats van Jones, parese?”
“Omdat Smith, en niet Jones, onbehandelde syfilis had.”
- Dit ziet er op het eerste gezicht uit als een compatibel contrast.

Compatibele contrasten

- Echter, dit is allemaal equivalent:
  - Waarom kreeg Smith, in plaats van Jones, parese?
  - Waarom kreeg Smith, in plaats van Jones, parese, in plaats van gezond te blijven?
  - Waarom kreeg Smith parese, in plaats van gezond te blijven? En waarom bleef Jones gezond, in plaats van parese te krijgen?
- Merk op welke contrasten compatibel, en welke incompatibel zijn.

Compatibele contrasten

- Suggestie: wat eruit ziet als een compatibel contrast, is eigenlijk een verbale structuur waarmee we twee gelijksoortige maar tegenovergestelde incompatibele contrasten naast elkaar leggen.
- Smith heeft A in plaats van B. Jones heeft B in plaats van A. Welke factor zorgde ervoor dat deze twee scenario's anders afliepen?
- Zo geformuleerd spelen alleen incompatibele contrasten een rol.

Compatibele contrasten

- Een “contrast van parallellen”:
  - Twee (of meer) contrastieve explananda worden vergeleken.
  - Die een duidelijke analogie tot elkaar hebben.
  - De analoog van een van de *feiten* is juist een *contrast*.
  - En dit geldt ook voor de explanantia, die alleen op deze manier van elkaar verschillen.

Compatibele contrasten

- Smith heeft **parase** (i.p.v. gezond te zijn), want Smith heeft **onbehandelde syfilis** (i.p.v. geen onbehandelde syfilis) en onbehandelde syfilis leidt tot parese.
- Jones is gezond (i.p.v. **parese te hebben**), want Jones heeft **geen onbehandelde syfilis** (i.p.v. wel onbehandelde syfilis) en onbehandelde syfilis leidt tot parese.
- In **vet** staan de feiten, onderstreept staan de contrasten.

Compatibele contrasten

- Als een zogenaamd compatibel contrast niet een contrast van parallellen blijkt te zijn, dan is er geen sprake van een goed explanandum.
- “Waarom beroofde Willie banken, in plaats van een Leonard-Cohenfan te zijn?”

Incompatibiliteit

- Het is overigens nog niet gemakkelijk om aan te geven waar die incompatibiliteit uit bestaat.
- “Willie beroofde banken in plaats van een eerlijk leven te leiden.”
- Daar is sprake van *logische tegenspraak*.
- Maar hoe zit het met: “Willie beroofde banken in plaats van juwelierszaken.”

Incompatibiliteit

- Poging: we maken de aanname dat hij óf banken beroofde, óf juwelierszaken. Met die aanname is er incompatibiliteit.
- Ja, maar dit criterium is niet sterk genoeg. (Denk aan de Leonard-Cohenfan.)
- Poging: we eisen dat er een counterfactuele link is: als hij niet banken had beroofd, dan had hij juwelierszaken beroofd.
- Maar dat is dan weer te sterk.

Incompatibiliteit

- Dit is een open probleem.

De aard van contrasten

- Alle contrasten zijn incompatibel.
- Alle verklaringen zijn contrastief?
- Contrasten attenderen ons op het *modale* aspect van verklaringen. Wij willen verklaringen omdat we overal in de wereld *alternatieven* zien.
- Verklaren is vertellen waarom nu juist dit ene werkelijkheid is geworden, en de rest slechts mogelijkheid is gebleven.